

Leif Søndergaard

Syv fantastiske analyser af Karen Blixens »Ringen«

– og diverse overvejelser om teori og metode

Det er meget sjældent, at analyser af litterære værker ledsages af overvejelser om de metodiske greb, der benyttes, eller diskussion af det teoretiske grundlag, de bygger på – uanset at litterær *analyse* forudsætter en *metode*, som igen forudsætter en *teori* om litteraturens og litteraturvidenskabens status. }

Jørn Vosmars artikel fra 1969 om »Værkets verden, værkets holdning«¹ kombinerer analyse og tolkning af bestemte tekster med teoretiske overvejelser om tolkningens status og de kriterier, vi kan bedømme tolkninger ud fra. For Vosmar er det fortolkerens opgave at give en *enkel, udtømmende, modsigelsesfri og relevant beskrivelse* af teksten. Denne fælles standard giver mulighed for at bedømme forskellige tolkninger af den samme tekst, idet man må foretrække den tolkning, der ud fra de færreste og bedst motiverede utraditionelle konnotationer giver den enkleste, mest udtømmende og modsigelsesfri beskrivelse af teksten.²

Vosmars tolknings-standard hviler på den forudsætning, at det litterære værk danner en *enhed* og en *helhed*: alt i værkets verden virker sammen om at frembringe værkets enhed. Denne enhed kan efter Vosmars opfattelse bedst forstås og beskrives ved hjælp af en ontologisk metode ud fra de fire eksistentialer: tid og rum, jeg og omverden. Han spiller, hvad Jørgen Holmgaard tyve år senere kalder det gammelvidenskabelige spil om analysen, den eneste og udtømmende.³ }

Holmgaard formulerer i et opgør med dekonstruktivisme og postmodernisme, hvor han på nogle punkter lader sig anfægte, følgende opgave for litteraturvidenskabens videre udvikling: »udarbejdelsen af en reflekteret tolkningsteori og -praksis, hvor både relativistisk retorikbevidsthed og en tilsvarende bevidst historisk viden kan sammentænkes. Det skal være en relativisme, der ikke er dekonstruktiv og defaitistisk, men konstruktiv og dog selvreflekterende, d.v.s. klar over en metodes udsigekraft og dennes grænser og dog ude på eksperimenterende og dristigt at flytte rundt på disse grænser.«⁴

Jeg vil i denne artikel tage fat, hvor Holmgaard slipper, ved at foretage syv forskellige analyser af den samme text, Karen Blixens »Ringen«, og derefter diskutere deres relevans set i en metodisk og teoretisk sammenhæng. Blixens fortælling byder sig til for en række divergerende tolkninger ud fra vidt forskellige metodiske udgangspunkter – men fælles for dem alle er, at de starter og slutter i *texten*.

Texten kvalificerer nogle tolkninger og diskvalificerer andre. Som Jørgen Dines Johansen udtrykker det: »Agtelsen for hvad der står i teksten, og d.v.s. bestræbelsen på at afgrænse og adskille dens potentielle betydninger fra hvad den ikke kan antages at betyde, må efter min mening, være litteraturvidenskabens centrale opgave«. ⁵ Enhver tolkning må dokumenteres ved henvisning til teksten, hvis litteratur ikke blot skal blive påskud for impressionistiske tolkninger, hvor læseren læser sin egen mening ind i teksten, eller for vildtvoksende associationer. Teksten må være udgangspunkt, slutpunkt og målestok for analysen.

Det gælder i hvert fald, hvis vi har at gøre med *textanalyse*. I andre sammenhænge kan litteraturen bruges, f.eks. som eksempel-materiale for psykoanalytiske eller etnologiske undersøgelser, gøres til genstand for filosofiske overvejelser eller tages som udgangspunkt for essayistik, hvor focus rettes et andet sted hen end på litteraturen. Her er tale om det, som Umberto Eco kalder *brug* af en text, d.v.s. anvendelser, der fører væk fra teksten – i modsætning til *fortolkning*, der sigter på at blottlægge teksten og dens betydninger.

Enhver textanalyse må tage afsæt i en nærlæsning af teksten. Netop i sin introduktion af *close reading*-teknikken nåede nykritikken værdifulde resultater. Derimod har dens autonomi-opfattelse forlængst udspillet sin rolle. Den litterære text kan ikke forstås 'i sig selv', men kun i de forskelligartede kontekster, der arbejder sammen med teksten om at opbygge meninger og betydninger. Derfor gælder det for alle Blixen-tolkningerne, at de er tolkninger af *texten i en kontekst*.

Mange strukturalistisk og semiologisk orienterede litteraturforskere har gennem de senere år koncentreret sig om at analysere sproget og tegnsystemet i de litterære værker. Mest frugtbare er efter min opfattelse de analyser, der tager udgangspunkt i sprogets menings- eller betydningsside. Sproget er bærer af betydninger, uanset om det er referentielt eller selv genererer (nye) betydninger. I konsekvens af dette synspunkt må Blixen-analyserne i det følgende blive analyser af *textens meninger og betydninger*.

Også nykritikerne ser det litterære værk som en afsluttet, i sig selv hvilende helhed. Teksten kan måske nok betragtes som en relativt selvstændig størrelse, men den må indfældes i de større sammenhænge, den er del af, og texthelheden må opfattes flerdimensionalt. Den rummer en kompleksitet og en mang-

foldighed af betydninger, som peger i vidt forskellige retninger, og disse betydninger kan ikke altid reduceres til ét mønster. Tværtimod må vi fastholde tekstens *polyfone* karakter.

Textens mangfoldighed af betydninger kan ikke opfanges af én enkelt metode. Tværtimod må der bringes en flerhed af metoder i anvendelse. Karakteren af de spørgsmål, der stilles til teksten, bestemmer de svar, der kan hentes i den. Forskellige metoder er i stand til at tolke forskellige elementer i teksten, undertiden de samme elementer på forskellige måder. Den enkelte metodes *gyldighedsområde* bestemmes af de resultater, metoden kan vise.

Nogle gange kan de forskellige fortolkninger sammenfattes under ét hovedsynspunkt, men andre gange indeholder teksten disparate størrelser, der ikke kan reduceres og bringes under én hat. En adækvat analyse af teksten må derfor nødvendigvis være *pluralistisk*. Med andre ord: der findes ingen absolutte eller totale sandheder; ingen enkelt metode eller tolkning kan gøre krav på at være den ultimative.

Der har ofte eksisteret et symbiotisk forhold mellem bestemte metoder og bestemte typer af tekster. Nykritikken kastede sig over den modernistiske digtning, især lyrikken, og fik status som den metode, der *par excellence* var i stand til at fortolke modernismen. Grunden var den enkle, at der eksisterede et udstrakt værdifællesskab bag om teori og metode på den ene side og tekst på den anden. Nykritikkens autonomi-opfattelse svarer til modernismens *l'art pour l'art*. Problemet ligger ikke i, at nogle metoder kan være gode til at dirke nogle typer tekster op, men i at metoderne tilskrives universel gyldighed.

Dekonstruktivismen har ydet et værdifuldt bidrag til at rydde den slags metafysiske konstruktioner af vejen. Men der ligger ingen tvingende logik i at drage de konklusioner, som dekonstruktivisterne har tendens til at gøre. At ingen tolkninger længere kan gøre krav på absolut gyldighed eller hegemoni, behøver ikke at lede over i standpunkter af typen: alle tolkninger er lige relevante, lige gyldige og dermed i grunden ligegyldige. I praxis hævder dekonstruktivisterne – som alle andre – deres tolknings gyldighed og relevans – med mindre de ender i det totale tomrum, hvor ingen analyse længere er mulig, fordi der ikke findes nogen sikker standard at bedømme analysen udfra.

Texten er den fælles standard, som tillader nogle tolkninger og udelukker andre. I teksten findes der elementer, der er mere signifikante end andre. Størstedelen af den episke litteratur er f.ex. bygget op med et determinationspunkt, hvor trådene lægges ud, et kulminationspunkt, hvor de knyttes sammen, og et konklusionspunkt, hvor de udredes. Ingen litterær analyse kan unddrage sig en forståelse af disse tolkningspunkter, ligesom enhver analyse må forholde sig til de signifikante passager, til de vigtigste troper og figurer, til symbolsproget o.s.v.

Forskellige metoder kan have relevans inden for hver deres horisont, d.v.s. en relativ gyldighed, hvor det gælder om at bestemme udstrækningen af og begrænsningen i gyldigheds-området. Det er bemærkelsesværdigt, at Umberto Eco i sit tidlige værk *Opera aperta* (1962) koncentrerer sig om at åbne tolknings-horisonten, mens han i en senere fase forsøger at udstikke grænser for mulige fortolkninger i *The Limits of Interpretation* (1990).

I den gængse analysepraxis bringes ofte flere metoder, synsvinkler og kontekster i anvendelse i et eller andet blandingsforhold, ikke som resultat af et bevidst valg af metode eller kontekst, men snarere ud fra en intuitiv forståelse af, at teksten ikke kan analyseres adækvat ud fra kun ét udgangspunkt. Denne form for analyse virker *syntetiserende* i dens bestræbelser på at samarbejde forskellige ikke-modstridende metoder. En anden almindelig form for analyse er den *profilerende* analyse, der rendyrker én metode eller én opfattelse, ofte med det formål at revidere eller supplere i forvejen eksisterende analyser og fortolkninger, hvor der er etableret en fast tolkningstradition.

Dines Johansen opstiller i sin artikel om »Litteraturforskningens etos«⁶ ti (litteratur)videnskabelige standarder. Jeg er ikke enig i alle Dines Johansens punkter (der tenderer mod udviklings-optimisme), men de er klare og velegnede som udgangspunkt for en diskussion. Jeg vil på tilsvarende måde sammenfatte mine hovedsynspunkter, ikke i ti bud, men i elleve ledetråde for det fortsatte arbejde med litterær analyse (*in casu* Karen Blixens »Ringene«) og de altid pågående bestræbelser for at udvikle teori og metode:

- 1) Teksten må være styrende for analyse og tolkning. Den sætter grænser og angiver en vifte af fortolkningsmuligheder.
- 2) Synspunkter, der ikke kan begrundes i teksten, er analysen og tolkningen uvedkommende (overfortolkning).
- 3) Analysen må kunne gøre rede for textens struktur og alle signifikante elementer i teksten (tolkningspunkter).
- 4) Teksten kan kun tolkes tilfredsstillende i relation til de kontekster, den fungerer i.
- 5) Teksten lægger selv op til, hvilke kontekster der er relevante for netop denne text.
- 6) Textens mangfoldighed af betydninger, dens polyfoni, udelukker, at vi kan nå frem til nogen udtømmende analyse.
- 7) Nye tider og nye metoder vil åbne nye tilgange og afdække nye aspekter af værket, og der er derfor umuligt at forestille sig en definitiv fortolkning.
- 8) Det er nødvendigt at bringe en række forskellige metoder i anvendelse for at opfatte de forskellige betydningslag og -aspekter i teksten og dens

enkelte dele.

9) Teksten peger selv i retning af, hvilke metoder der er relevante i den konkrete analysesituation.

10) Teksten kan i sin polyfoni rumme forskelligartede udsagn, der til tider kan sammenfattes i en kompleks helhedsopfattelse af teksten og til andre tider indeholder modstridende betydninger, der må fastholdes uden forsøg på teoretisk reduktion.

11) Tilsammen danner disse metodiske tilgange en sammensat *inklusiv metode*, der fungerer pluralistisk.

Disse ledetråde vil jeg anvende i analysearbejdet med Karen Blixens »Ringene«, hvor jeg vil rendyrke syv forskellige analyser, der udspringer af syv forskellige synsvinkler på teksten. Det er for meget at tale om syv forskellige metoder. En analyse i lyset af folkeeventyret og en analyse, hvor fortællingen anskues som kristen faldmyte er snarere kontekst-bestemt end metode-bestemt. Det vil også være for meget at påstå, at de øvrige fem analyser er fuldstændig metodisk rendyrkede (det ville give *for* mange analyser).

»Ringene« er den sidste fortælling i den sidste samling, Karen Blixen fik udgivet i sin levetid, *Skæbne-Anekdoter* (1958). Når Blixen anbringer den her, giver det fortællingen en særlig vægt, især fordi det ikke er den sidst skrevne. »Ringene« blev først udgivet på engelsk i 1950 og senere fortalt i Danmarks Radio på dansk i 1951.

Robert Langbaum placerer i sin omtale af *Skæbne-Anekdoter* »Babettes Gæstebud«, »Storme« og »Den udødelige Historie« som de tre store fortællinger i samlingen, mens han betragter »Ringene« som en interessant epilogs: »De få knappe akkorder, der lyder i »Ringene«, danner en interessant epilogs til bindet«. Efter min opfattelse er »Ringene« en meget tæt, intens og koncentreret fortælling blandt de bedste i Blixens forfatterskab. Blixen nåede selv at forbedre to bind udvalgte fortællinger, som udkom i 1963 under titlen *Fra det gamle Danmark*, og her er »Ringene« den eneste fortælling fra *Skæbne-Anekdoter*, der er optaget i samlingen.

1. Fortællingens forløb – en narratologisk-semiologisk-strukturalistisk analyse.

Lise er den centrale person i »Ringene«, og det er hende, vi følger gennem fortællingen fra dens determinations-punkt, hvor Lise føler friheden i den totale

hengivelse til sin mand uden hemmeligheder af nogen art, over kulminationspunktet i det altafgørende møde med fåretyven til konklusions-punktet, hvor hun beslutter sig til at holde mødet hemmeligt for Konrad. Tolkningen af fortællingen må tage sit udgangspunkt i en sammenkobling og meningsanalyse af disse tre knudepunkter.

I fortællingen og novellen – opfattet som episk kortgenre – hører hver af de tre punkter normalt hjemme i deres respektive afsnit: 1) determinations-punktet i et generelt baggrunds-afsnit, hvor fortællingens tema introduceres, 2) kulminations-punktet i et centralt afsnit, hvor den begivenhed, som fortællingen vil berette om, finder sted, og 3) konklusions-punktet i et opsummerende slut-afsnit, der samler trådene. I »Ringene« finder vi både et baggrundsafsnit og et centralt afsnit (der starter med: »Det var en dejlig Junimorgen«), hvorimod fortællingens pointe her er bygget ind som slutreplik i det centrale begivenhedsafsnit. Fraværet af et konkluderende afsnit er med til at understrege fortællingens »åbne« slutning.

I den korte episke genre er tilværelses-tolkningen lagt ind i én enkelt begivenhed, der bliver altafgørende – i modsætning til den lange episke genre (epos og roman), hvor helten bevæger sig gennem en kæde af begivenheder, der tilsammen stykker et billede af ham sammen, danner hans personlighed, udvikler ham eller nedbryder hans identitet. Denne forskel bevirker, at skredet i personlighed eller erkendelse i kortgenren må ske i form af en åbenbaring, en forvandling eller en anden radikal ændring som følge af den skelsættende oplevelse, heltinden kommer ud for.

I »Ringene« forvandles Lise i mødet med fåretyven. Han sammenlignes med en skovdæmon, hvor »selve Synet af ham, forvandler Verden for det Menneske, der møder ham.« Og med Lises forvandling forandres også forholdet til Konrad altafgørende. De følges ad ud til fårefolden, men begiver sig hjemad hver for sig. Konrad opfordrer Lise til at gå ganske langsomt hjemad, »saa indhenter jeg Dig.« Og efter at han er færdig med at se på fårene, svinger han rask ad stien: »Han indhentede hende hurtigt.« I virkeligheden indhenter han aldrig Lise igen. Hendes oplevelse i skoven er hendes alene, og den skiller dem uigenkaldeligt ad.

Lise er fuldstændig klar over rækkevidden i den oplevelse, hun har været ude for. I modsætning til Lise, der viger bort fra stien (med alle de moralske implikationer, det indebærer), følger Konrad stien frem og tilbage, og han er helt den samme, efter at de mødes igen på stien. Han er heller ikke i stand til at opfatte betydningen af de signaler, Lise udsender, hendes tavshed og hendes kolde hånd: »Den var saa kold, det var ikke ganske den Haand han sidst havde kysset.« Og han forstår ikke ringens symbolske betydning og den dybere mening, der ligger i, at Lise taber den. I stedet opfatter han tabet som et praktisk

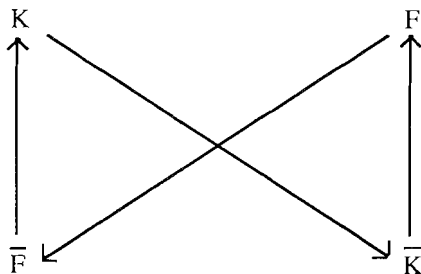
problem, der kan løses ved at købe en ny ring.

Da Lise skilles fra Konrad, bevæger fortællingen sig central-perspektivisk med hende. Det betyder, at læseren er på højde med de oplevelser, Lise kommer ud for i mødet med fåretyven, og de refleksioner, hun gør sig i den anledning. Denne viden sætter os i stand til at gennemskue både Konrads naivitet og Lises løgn i slutningen af fortællingen og til at forstå, at den afstand, der opstår mellem dem, må få ødelæggende konsekvenser for deres ægteskab.

Ved at sammenholde den paradoxale formulering i determinations-punktet, hvor Lise »føjte med sig selv, at hun for første Gang i sit Liv var fri som Fuglen i Luften, fordi hun fra nu af aldrig kunde tænkes at have nogen Hemmelighed for sin Mand« med dementiet i konklusions-punktet, hvor hun vælger at hemmeligholde sit møde med fåretyven, kan vi se skredet i hendes selvforståelse.

Fortælleren er fortrinsvis til stede i »Ringene« som implicit fortæller på niveau med personerne, d.v.s. Lise, men enkelte vurderinger, generaliseringer og retoriske spørgsmål ud over personernes niveau peger i retning af en explicit fortæller. I skildringen af mødet med fåretyven træder fortælleren et skridt tilbage og afslører sin tilstedeværelse: »Hvad der foregik under det [mødet] kunde kun *gengives* pantomimisk« (min kursivering). På den måde understreger Blixen oplevelsens skelsættende karakter fortælleteknisk.

Hvis vi anvender Greimas' *S-model* tager Lises bevægelse fra Konrad, som hun netop har etableret et kontrakt-forhold til i kraft af giftermålet (K), væk fra ham ($\bar{K}$), videre til fåretyven i helligdommen (F), fra fåretyven idet hun frigives ($\bar{F}$) og tilbage til Konrad ($\bar{K}$) sig ud på denne måde:

Den *forløbsmodel*, der er ridset op, kan suppleres med en *prædikamentmodel*, der specificerer forskellene i Lises og Konrads udvikling. Problemstillingen ligger i Lises og Konrads overgang fra barn til voksen. Giftermålet med Konrad betegner for Lise det sociale aspekt af overgangen, mens det seksuelle og

det psykologiske aspekt for Lises vedkommende realiseres af fåretyven. I modsætning til Lise klarer Konrad ikke overgangen på det seksuelle og det psykologiske plan:

Lise:	socialt	- parat	o	+ parat
	sexuelt	- parat	x	+ parat
	psykologisk	- parat	x	+ parat

Konrad:	socialt	- parat	o	+ parat
	sexuelt	- parat		
	psykologisk	- parat		
-----				
fåretyven	socialt	- parat		
	sexuelt	- parat	x	+ parat
	psykologisk	- parat	x	+ parat

- { o (ring=vielse): overgangen foretages af Lise og Konrad.
 { x (lommetørklæde=indvielse): overgangen foretages af Lise og fåretyven.

Modellen viser, at det lykkes Lise at gennemføre overgangen fra barn til voksen på alle tre planer, mens Konrad kun bliver socialt parat, d.v.s. hun opnår en sexuel og psykisk parathed, som Konrad ikke når frem til, og som bevirker, at det ikke bliver ham, men fåretyven, der indvier Lise.

2. Lises individuation

– en psykoanalytisk tolkning.

For Jung beskriver individuations-begrebet den udvikling, som alle – især unge i overgangen fra barn til voksen – må gennemgå for at nå frem til en forståelse og accept af sin egen sammensatte personlighed, selvet, og specielt til de ubevidste kræfters betydning. Lise befinder sig stadig i barndommens verden, da hun træder ind i ægteskabet med Konrad. Men umiddelbart efter melder seksualiteten sig og gør sine stadig stærkere krav gældende, første gang da hun besøger fårefolden med Konrad, og hendes tanker får hende til at rødme.

På dette tidlige tidspunkt har hun ingen fornemmelse af de seksuelle kræfters styrke og deres radikale udfordring af hendes personlighed. Overjæg'ets samvittighedsfulde kontrol sætter sig kun igennem som en rødmen. Hendes erotiske tanker belægges ikke med moralske ladninger, slet ikke med tabu.

Tværtimod forbindes de med lykkefølelse. Helt forskellige impulser trænger fra overjeg'et og fra id'et frem til jeg'et uden at komme i konflikt. Lise nikker anerkendende i sin moralsk bestemte harme, da Mathias fortæller, at han vil klynge morderen op med sine egne hænder. Og samtidig tænker hun på ulven i historien om Rødhætte på en måde, der giver hende en stærk lystfølelse i form af små velbehagelige kuldegysninger, der iler ned ad ryggen på hende. Heller ikke her kan vi være i tvivl om de seksuelle konnotationer.

De ubevidste kræfter i Lise har nu nået en styrke, hvor de må erkendes og integreres i personligheden. Konrad er ude af stand til at forløse de erotiske kræfter i hende. Han forstår på intet tidspunkt, hvad der rører sig i Lise, men bekymrer sig kun om sine praktiske gøremål med fårene. Derfor må hun begive sig ud på sin personligheds-dannende færd alene – på én gang paradoksalt og konsekvent sendt af sted af sin mand.

Da hun forlader Konrad for at slå ind på den bugtede, vanskeligt fremkommelige sti, befinder hun sig stadig i sin dobbelte tilstand, hvor den latente konflikt endnu ikke har spidset sig til: på den ene side har hun besluttet at være lydlig mod Konrad – på den anden side er hun i færd med at frigøre sig fra ham, symbolsk markeret ved at hun tager sin stråhat af for at mærke luften på ansigtet og i håret. Så snart hun ikke længere kan se (og ikke ses af) Konrad, bliver konflikten manifest. Lise stilles i en valgsituation: skal hun blive på stien, den vej Konrad har udstukket for hende? eller skal hun følge den tilskyndelse, hun mærker, til at vige af og trænge ind i skoven? De symbolske ladninger af stien som »den rette vej« og skoven som »drifternes sted«, den mørke ikke-erkendte del af personligheden, ligger lige for.

Lise give efter for sin tilbøjelighed, men ikke uden at moralske anfægtelser søger at holde hende tilbage fra skovens – underbevidsthedens – dybder. Først hænger en kvist fast i gameringen på hendes kjole. Lidt senere griber en gren fat i hendes hår. Og til sidst træder hun på sin kjolesøm. Hun negligerer alle tre advarsler og konfronteres pludselig med sine egne dyriske drifter, udspaltet af hendes egen psyke i fåretyvens skikkelse. Hun oplever de dæmoniske faretruende kræfter, som driver deres spil i dybtliggende lag af det kollektive ubevidste, først som en rædsel og en gru, senere som en sexualitet, hendes barndom og ægteskab har skærmet hende imod. Oplevelsen er så voldsom og påtrængende, at Lise må forsøge at tilintetgøre den. Hun besværges fåretyven ved ringen i sin hånd »om at slette en Gru ud af hendes Liv, saa at den aldrig, aldrig havde fandtes deri.« Men oplevelsen, det blotte syn af fåretyven med alt, hvad det indebærer, er uigenkaldelig.

Lises møde med fåretyven forløber i tre faser. Først etablerer de, alene i kraft af at de ser på hinanden, en sympatisk kontakt, der udletter alle sociale og andre forskelle mellem dem og lader dem stå over for hinanden som ung

kvinde og ung mand. I anden fase glider kontakten over i fysisk berøring, uden at Lise viger tilbage (hendes fingre skælver ikke under berøringen). Til sidst forenes de – stadig på symbolplanet – i et samleje, hvor hans erotiske ophidselse kommer til udtryk i ansigtet, der bliver hvidere og hvidere, til det i den orgiastiske kulmination gennemlyses af »den forunderlige Fosforglans«.

Mens Konrad for Lise repræsenterer ægteskabet som social tryghed og kærligheden i dens æteriske aspekt, symbolsk udtrykt i ringen, inkarnerer fåretyven den rå fysiske kraft, og han realiserer hos Lise kærligheden i erotisk-sexuel henseende. Han afviser ringen, fordi han ikke ønsker at forene sig med hende på ægteskabets niveau. I stedet tager han hendes lommestørklæde, som han – med store vanskeligheder – borer kniven ned i og ind i skeden. Fåretyvens deflorering af Lise beskrives i håndfaste sexual-symboler, hentet fra Freuds symboltolkninger i drømmetydningen.

Mødet med fåretyven er ikke Lises første besøg i den lille lysning i skoven. Hun har én gang tidligere været der med sin hund, hvis navn Bijou (smykke) antyder Lises rolle som ægtehustru. Dengang oplevede hun stedet som et skovkammer, »en alkove med gyldengrønne Omhæng«, et ærbart sted, helt i pagt med ægteskabet. Første gang var hun en ung pige, der legede. Nu bliver legen pludselig alvor. Hun er modnet så meget, at hun har opnået en parathed, og dermed ændrer stedet karakter for hende. Den grønne alkove er blevet omdannet til et vildt dyrs hule, skovkammeret til en skovgrotte.

Lise oplever i mødet med fåretyven en (ind)vielse, der er langt mere skelsættende for udviklingen af hendes personlighed end den kirkelige vielse til Konrad. Ægteskabet med Konrad løser ydre sociale problemer. Vielsen til fåretyven derimod gør hende til voksen kvinde, der oplever og erkender de dybtliggende kræfter i psyken, dels af livets gru og rædsel, dels af lyst og erotik. Han forløser Lise og sætter hende fri, ikke kun ved at slippe hende efter deres erotiske forening, men også i en langt mere vidtrækkende betydning. Problemet består for Lise i, at Konrad ikke gennemgår en tilsvarende udvikling, og at det derfor ikke kan blive ham, der indvier og forløser hende. Derfor må hun opfatte det på den måde, at alt er forbi.

Over for denne i hovedsagen freudianske tolkning af mødet kan vi sætte en jungiansk inspireret, der ser fåretyven som Lises skygge, hendes uintegrerede animus. I mødet med fåretyven erkender hun denne fortrængte side af sig selv og indoptager den i sin personlighed. Derigennem bliver hun en hel person, der først nu sættes i stand til at etablere et holdbart forhold til Konrad. Ringen udtrykker i jungiansk sammenhæng netop det hele jeg. Efter min opfattelse er der dog mange træk i fortællingen, der understreger det fatale i Lises oplevelse på en måde, som ikke tillader en sådan tolkning.

3. Lise og ulven

– »Ringen« i lyset af folkeeventyret

Fortællingen tager sit udgangspunkt, hvor folkeeventyret slutter, i slutformlen: »... og de levede lykkeligt til deres dages ende.« Denne sidste del af formelen indgår i teksten som dækket citat. Hvad der går forud, beskrives yderst kortfattet: de unge overvinder i kraft af deres kærlighed forskellene i rang og penge og får hinanden. Men dermed er problemerne ikke løst. Tværtimod dukker de virkelige problemer først op, efter at Konrad og Lise har fået hinanden.

Overgangen fra barn til voksen, de vanskeligheder og mulige fejludviklinger, der kan være forbundet med denne passage, er temaet for en lang række folkeeventyr. Hvis det ikke lykkes at indgå et passende giftermål, eller hvis der mellem den unge kvinde og den unge mand er sociale, psykiske eller seksuelle problemer af en eller anden art, kan det skabe uoverstigelige vanskeligheder for den familiedannelse, der afgør hvilken social status og sikkerhed, de unge kan opnå i deres voksenliv.

Folkeeventyret hører i sin typiske form hjemme i feudal- samfundet blandt den brede befolkning på landet, for hvem denne type problemer må være meget centrale. Men også ved den modsatte pol i feudalsamfundet, hvor Karen Blixen bevæger sig i sin fortælling, har familiedannelsen afgørende betydning for fordeling af arv, gods, rang og titler, og problematikken er derfor grundlæggende den samme i »Ringen« som i folkeeventyret.

Det lykkes at overvinde de sociale forskelle og modstanden hos Lises forældre, men tilbage står problemer af psykisk og sexuel art, som bunder langt dybere, og som viser sig at være fatale. Lise er hverken psykisk eller seksuelt parat til at fungere som kvinde, som hustru og som mor. Selv om hun er nitten, er det ikke længe siden hun har forladt barnelegen, og i stedet for via giftermålet at bevæge sig frem mod den voksne verden regrederer hun og vender »tilbage til sin barndoms lykkelige verden«, hvor hun kan genoptage sin leg inden for trygge og stabile rammer.

Konrad fastholder hende som barn ved at påtage sig rollen som faderen, der sørger for, at der ingen sten findes og ingen skygge falder på hendes vej. Han fungerer som mand på det sociale og arbejdsmæssige plan. Til gengæld er han fuldstændig ude af stand til at forstå Lises vågnende erotiske følelser. I den henseende er han – som Lise påpeger – en dreng, der ikke er parat til at træde ind i voksenverdenen.

Problemerne mellem Lise og Konrad opstår, fordi de ikke befinder sig på samme trin i deres udvikling som unge. Konrad er ikke parat til at følge Lise i hendes passage fra barn til voksen, og derfor bliver det heller ikke ham, der kommer til at forløse hende. Hun må begive sig af sted alene og selv søge den

sammenhæng, der kan give hende de nødvendige impulser – uden for ægteskabet.

Allerede da Lise forlader Konrad, får vi et signal om, hvad det er, hun be- giver sig ud på. I folkeviser og -eventyr sætter den gifte kvinde altid håret op og skjuler det under en ærbar hovedklædning som tegn på, at hun er trofast hustru. Det udslåede hår er forbeholdt enten skøgen eller den unge kvinde, der ønsker at virke erotisk udfordrende. Når en gift kvinde tager hatten af og lader håret flagre frit, signalerer det et bevidst eller ubevidst ønske om utroskab – og sådan kan vi også tolke, at Lise tager sin store stråhat af og giver Konrad besked på at bære den hjem.

Fortællingen giver selv en tolkningsnøgle til at forstå Lises møde med fåre- tyven i lyset af folkeeventyret. Allerede da Mathias fortæller om indbruddet og slagsmålet i fårehuset, kommer Lise til at tænke på ulven i historien om den lille Rødhætte. Dette eventyr findes i mange versioner med vidt forskellige slutninger, der peger i retning af meget varierende fortolkninger.⁸ Fælles for dem er, at de handler om Rødhættes møde med sexualiteten, og de fleste læg- ger ikke skjul på, at ulven voldtager Rødhætte. I folkeeventyret er æde-akten ofte et symbolsk udtryk for den seksuelle forening.

I »Ringen« foretages koblingen mellem fåretyven og ulven direkte. Det bliver flere gange nævnt, at han bryder ind som en ulv, røver som en ulv og i det hele taget opfattes i skikkelse af ulven. Når Konrad er bange for fårety- vens/ulvens indtrængen i sin fårefold, ligger der heri en symbolsk ladning. I mange folkeviser antydes forførelse og ægteskabsbrud i en metaforik, hvor svin, hjorte eller andre dyr bryder ind i mandens have og roder op i jorden, underforstået: manden er ikke i stand til at forsvare sit hjem mod truslen ude- fra. Tilsvarende foregriber Konrads angst for fåretyvens indtrængen utroska- ben senere i fortællingen.

I folkeeventyr og folkeviser har handlingens »steder« stor symbolsk betyd- ning. Huset eller gården repræsenterer det sikre og trygge, som kan kontrolle- res rationelt, mens dæmoniske kræfter driver deres spil i den vilde natur, i sko- ven, på heden og i mosen. På samme måde i »Ringen«. Her bevæger Lise sig sammen med Konrad først gennem haven og parken, stadig den civiliserede natur, over engen, mellem grupper af store træer, over en bæk og langs en lille skov, ud til fårefoldene. På vej tilbage går hun på bugtede stier langs krattet og skoven og fristes af de dæmoniske kræfter, der har deres tilholdssted her. Da Lise møder fåretyven, bliver han netop beskrevet som skovdæmon.

I mødet med fåretyven bliver Lise ung kvinde. Fåretyven kaldes skiftevis mand, dreng og mand på en måde, som fortæller, at også han står umiddelbart foran den forløsning, der skal gøre ham voksen. I modsætning til Konrad er fåretyven »parat«, og derfor bliver det ham, der realiserer Lises erotiske, sexu-

elle og psykiske modning. Som i folkeeventyret sker dette ikke gennem en lang proces af oplevelser og erfaringer, men i en pludselig forvandling, der med ét slag ændrer Lises personlighed.

Det er stærke og farlige kræfter, der slippes løs. Når de én gang har mærket den, der kommer i berøring med dem, er der ingen vej tilbage. Godt nok bliver Lise ikke ædt af ulven, men i realiteten kommer hun ud for præcis det samme som Rødhætte, der introduceres til livet som voksen kvinde af eventyrets ensomme ulv – blot beskrevet i et andet, men lige så klart symbolsprog, der ikke efterlader tvivl om den seksuelle karakter af mødet med fåretyven.

Da Lise mødes med Konrad længere fremme ad stien er hun kommet et skridt foran ham, et altafgørende skridt der gør hende til kvinde, mens han stadig kun er dreng, psykisk og seksuelt set. Lise er sig bevidst, hvad mødet med fåretyven har gjort ved hende og ved forholdet til Konrad. Hun er klar over, at alt er forbi. I folkeeventyrets kontekst står ringen for den ubrydelige forening mellem (ægte)mand og kvinde, og når Lise tager ringen af og tilbyder fåretyven den, har det karakter af utroskab. Løgneren til slut gør det helt klart, at Lise fastholder sin nyvundne position og erkendelse. Hun kan ikke vende tilbage til ægteskabet.

Fortællingen adskiller sig fra folkeeventyret ved at foretage en modsat rettet bevægelse. Folkeeventyret starter med at ridse problemerne op for derefter (i symbolske og magiske termer) at skitsere heltindens (heltens) opgaver og løsningen af dem, der fører frem til, at heltinden belønnes ved giftermål og det nygifte par lever lykkeligt til deres dages ende. I Blixens fortælling går det stik modsat: udsigten til det lykkelige ægteskab demteres og forholdet ender i ulykke. Eventyrets risiko for fejludvikling realiseres her.

4. De feudale værdiers sammenbrud – en marxistisk, ideologikritisk analyse

Det er ikke tilfældigt, at handlingen i »Ringene« er henlagt til tiden omkring 1800. Omkring dette tidspunkt opløses stavnsbåndet, fæsteforholdet ophæves for stadig flere bønder, og mange gårde flyttes ud. Samtidig med disse ændringer i selve feudalsamfundet bryder det borgerligt kapitalistiske samfund igennem i byerne med en voksende handel, manufaktur og begyndende industri. Dermed begynder også udviklingen af en arbejderklasse, der manifesterer sig for første gang i forbindelse med tømmerstrejken i København 1794.

Konrad og Lise lever inden for feudalsamfundets rammer med dets faste, stabile samfundsorden – tilsyneladende. Selv om deres forhold ikke er problemløst, lykkes det at overvinde forskellene i rang og penge, der ikke frem-

træder som absolutte modsætninger mellem rig og fattig, men som forskelle mellem højadel og lavadel.

I gårdens mini-samfund indtager den gamle tyske hyrde Mathias rollen som den »gode«, d.v.s. tilpassede, undersøgt, der accepterer sin faste plads og fylder den ud efter bedste evne. Hans forhold til »herren« er harmonisk, og han oplever ingen (klasse)modsigelser. Over for trusler udefra stiller han sig solidarisk med sin herre og er villig til at klynge fåretyven op med sine egne hænder.

Fåretyven derimod fremtræder som prototype på den oprørske proletar, »klædt i Pjalter, barfodet, og med Klude vundet opad de bare Ben.« Han repræsenterer den indtrængende trussel mod feudalsamfundet fra det nye industrisamfund under udvikling. Han bryder alle normer og regler i det feudale samfund, som på sin side forsøger at udskille ham og uskadeliggøre ham. Kampen i naboens fårefold, hvor manden bliver dræbt og drengen slået bevidstløs, samtidig med at fåretyven selv såres, kan opfattes som symbolsk udtryk for en væbnet klassekamp. Når fåretyven bryder ind i fårefoldene, er det fordi han ønsker at få andel i de samfundsmæssige rigdomme, som han er udelukket fra.

Konrad tager efter Lises opfattelse ikke truslen alvorligt nok, når han får medlidenhed med fåretyven og ser ham som en stakkel. En forstående holdning opfatter Lise ligesom Grandmama som en fare for samfundet. Konrad bliver beskyldt for at være »Fritænkere« eller »Frimurere«, at tage afstand fra forestillingen om en guddommelig styring af samfundet og deltage i borgerlige konspirationer mod det (med en henvisning til det blomstrende klub- og foreningsliv i København fra slutningen af 1700-tallet).

Mens de politiske reformtendenser i kanten af feudal-samfundet anses for at være farlige, opfattes bestræbelserne på at udvikle landbrugets produktivitet positivt. Konrad placerer sig på linie med de progressive kræfter i adelige kredse (af Reventlow's type), der gennemfører forskellige landboreformer fra 1780'erne, i og med at han eksperimenterer med engelske og tyske væddere for at forbedre sin bestand. På den anden side er det ikke kun udfordringen fra det kapitalistiske samfund og uansvarlige reaktioner på denne udfordring, der truer feudalsamfundet. Sammenbrudstendenserne findes i selve det feudale samfund, symboliseret ved de syge får, hvis sygdom forekommer uforståelig.

I mødet mellem Lise og fåretyven konfronteres to samfundssystemer og to værdisæt med alt, hvad det indebærer. Lise oplever, at den store verden ikke ser ud, som hun havde forestillet sig i sin beskyttede lille-verden. Hun ser – og vier sig til – fattigdommen, fredløsheden, den fuldkomne forladthed, som er proletarens lod, efter at hun først uden held har forsøgt at udslette den og mane den gru væk, der følger hendes erkendelse.

Fåretyven ønsker at blive anerkendt, at blive indoptaget i samfundet og at

blive opfattet som menneske. Alt dette opnår han i mødet med Lise, der overskrider den stigmatiserende opfattelse, som andre har af ham. Hun møder ham som en ung kvinde møder en ung mand, som ét menneske møder et andet, uden at de sociale forskelle stiller sig hindrende imellem. Lise forstår ham, accepterer ham og forener sig med ham. Derfor angriber han hende ikke, men giver hende fri. Hun kan betyde døden for ham, men hun undlader at tilkalde hjælp eller angive ham. Forstørret op i samfundsmæssig målestok betyder det, at arbejderklassen tilkendes en plads i samfundet, at de fattiges og undergivnes vilkår bliver forstået, og at forståelsen følges af et moralsk ansvar for de laveste i samfundet.

Lises møde med fåretyven har ikke kun sociale, men også seksuelle aspekter. Lises forening med Konrad er rent åndelig, mens fåretyven tiltrækker hende kropsligt. Han beskrives som mørk og beskidt, dyrisk og voldelig, mens Lise er lys og ren. Deres møde kan opfattes som foreningen af samfundets over- og underkrop, den åndelige og den fysiske dimension udspaltet i henholdsvis over- og underklasse, en forening der er vigtig, hvis samfundet skal fungere harmonisk.

Fortællingen formidler ingen forståelse for de kræfter, der driver samfundsudviklingen. Den registrerer udviklingen som en irreversibel proces, et vilkår, der trænger ind og truer det eksisterende samfund og værdisystem med udslettelse. Derfor bliver grundtonen pessimistisk. Det ideologiske ønske om at fastholde feudalsamfundet, dets hierarkiske opbygning og patriarkalske struktur, dets normer og værdier krydses af den uafviselige erkendelse, at samfundet ikke kan sættes i stå, men tværtimod udvikler sig på en måde, som destruerer de feudale værdier. I videre forstand er det, hvad Lises tanke »Alt er forbi« henviser til.

5. *Hvor gik Lise hen, da hun gik hjem* – *en feministisk analyse*

Lise er den centrale figur i »Ringene«. Hun er kvinden i den erotiske trekant med Konrad og fåretyven, og det er hende, vi følger, først i ægteskabet med Konrad og derefter i den symbolske seksuelle forening med fåretyven, som fører hende frem til en ny erkendelse af sig selv som kvinde. Det er med andre ord en kvindeproblematik, der står i centrum for fortællingen: spørgsmålet om hvad der giver kvinden hendes identitet som kvinde.

I ægteskabet med Konrad fortsætter Lise med at leve som barn. Hendes opgaver begrænser sig til at børste sit hår, ordne sit linnedskab og sætte sine blomster i vand. Disse opgaver udfører hun på samme måde, som hun førhen

legede med dukker. Konrad påtager sig rollen som beskytter og lover, at der ikke skal findes nogen sten eller falde nogen skygge på hendes vej. Lise træder fra én beskyttet verden direkte ind i en anden, og den ene beskytter (faderen) afløses af den anden (manden). Konrad bliver i realiteten en ny faderfigur for Lise.

I fortællingens patriarkalske samfund levnes der kun et ganske lille rum for kvinden til at udfolde sig i. Lise er fuldstændig fritaget for enhver form for at arbejde og ansvar i forbindelse med gårdens drift. Husholdningen forestås af tjenestefolk. Der antydes intet om andre pligter eller opgaver. Det hører til Konrads rolle som *adelsmand*, at han kan friholde sin hustru for alt manuelt og pligtbetonet arbejde.

I stedet kan Lise koncentrere sig om, hvad der har med hendes udseende at gøre. Hendes identitet i forholdet til Konrad ligger i hendes funktion som pyn-tegenstand: hun børster håret, hun bærer en hvid, klar kjole og har en italiensk stråhat med lyseblå bånd på hovedet. Det er ikke tilfældigt, at hendes lille hvide skødehund hedder »Bijou«. Alt ialt tager hun sig ud som en af de unge kvinder på Fragonards rokokomalerier.

Lise er i udgangspunktet lykkelig for sin ubekymrede tilværelse, der viser sig at være fyldt med leg og gækkeri, morgenkaffe og aftente, heste og hunde, men i længden kan disse beskæftigelser ikke tilfredsstille hende. På turen ud til fårefolden oplever hun for første gang, at hun er jaloux på Konrads arbejde. Lises tanker meddeles i dækket direkte tale: hun konstaterer bittersødt, at hun bliver slæbt med ud for at se på fårene, blot for at blive sendt hjem af en utålmodig ægtemand.

Lise begiver sig hjemad »som han havde befalet hende, for hun ville være ham lydige i alting«, men hendes ironisk-dictancerende tanker virker som et signal om, at lydigheden er ved at nå sin grænse. På vejen hjem oplever hun, hvad hun ikke før har oplevet: at være helt alene, også uden Bijou. Det er første gang hun kan forholde sig til sig selv uden at være defineret i forhold til Konrad og uden at være låst fast i sin rolle som adelig hustru, d.v.s. pyn-tegenstand.

Her starter Lises frigørelsesproces. Hun befinder sig uden for gårdens beskyttede verden og uden for Konrads beskyttelse. Umiddelbart efter at hun er skjult for mændene, beslutter hun sig til at handle egenrådigt og sætte sig ud over den lydighed, som hun har underkastet sig i forholdet til Konrad, uden at vide, hvad det kan føre med sig. Hun forlader den udstukne sti og bryder på den måde med mandens patriarkalske herredømme.

Hun er i grunden på intet tidspunkt trådt ind i sin nye identitet som »Lovise, den unge kone«. Det er ikke i ægteskabet, hun bliver i stand til at finde frem til sin kvindelighed. For at realisere denne kvindelighed må hun tværtimod bryde

ud af ægteskabet og begå utroskab, men denne utroskab mod manden rummer netop en troskab mod den kvindelighed i hende selv, som manden og ægteskabet ikke kan forløse.

I mødet mellem Lise og fåretyven bliver der ikke vekslet et eneste ord, men de etablerer en visuel erotisk kontakt, hvor de iagttager hinanden, inden de berører hinanden, for til slut at forene sig seksuelt. Lise spejler sig i fåretyven og får – som i et troldspejl – sin egen seksualitet at se. Så snart hun har taget sin nye identitet som kvinde, psykisk og seksuelt, til sig, udsletter fåretyven sig og spejlbilledet forsvinder.

Lise føler, »at i denne stund skete der noget, alt blev forandret« og tænker bagefter: »Alt er forbi«. Med andre ord: hun oplever det afgørende, der sker med hende, følelsesmæssigt, og hun tager det ind bevidsthedsmæssigt. Denne stærke kvinde-bevidsthed står i skarp kontrast til Konrads, mandens, totalt manglende fornemmelse endelige forståelse for, hvad der er sket med Lise. Hun er ét altafgørende skridt foran. Allerede inden mødet med fåretyven har Lise set Konrad som forstandig og lærd i alt, hvad der har med hans arbejde at gøre, men som en lille dreng i følelsesmæssig henseende. Lise oplever sig selv som hundrede år ældre på en måde, der antyder, at hun som kvinde langt bedre forstår de psykiske dybder end Konrad gør som mand.

Fortællingens kvindelige hovedperson har fundet sin nye identitet uden for ægteskabet, ikke som den unge kone »Lovise«, men som den frigjorte, selvstændigt følelsesmæssigt, tænkende og handlende kvinde »Lise«. Denne nye kvindelige rolle får katastrofale følger for det traditionelle ægteskab med dets patriarkalske opbygning, selv om fortællingen slutter på en måde, som lader det stå åbent, om Lise bliver i ægteskabet med sin nyetablerede bevidsthed, eller om hun bryder ud.

Mens Lise i starten af fortællingen oplever friheden i den totale hengivelse til manden (at hun ikke kan tænkes at have hemmeligheder for ham), så er hun gennem mødet med fåretyven, der repræsenterer en anden mandstype, nået frem til en selvstændighed, hvor hun ikke hæfter sin identitet op på forholdet til manden. Hun hviler i sig selv som kvinde og hævder sin selvstændighed ved at holde hemmeligheder for sig selv.

6. Lise mellem skæbne og valg – en ontologisk-existentialistisk tolkning

Mødet med fåretyven er skæbnesvangert for Lise i ordets egentlige betydning: svanger med skæbne. Hendes og Konrads kærlighed har efter mange genvordigheder overvundet modstanden hos Lises forældre, som ikke mener, at Kon-

rad er noget passende parti for hende. Med ægteskabet udstikkes deres livsbane – tilsyneladende. De har nået en lykke-tilstand, som de forestiller sig vil vare »til deres Dages Ende«. Men tilværelsen stiller mennesket over for skæbne-svangre øjeblikke, hvor alt kan ændre sig, og livet kan skifte retning – og det er netop hvad der sker for Lise i mødet med fåretyven.

Lise er gået ind i ægteskabet med den forestilling, at hun aldrig kan tænkes at have hemmeligheder for sin mand. Hun tager sin skæbne på sig, idet hun beslutter at udfylde den plads i tilværelsen, som hun får tildelt, og realisere sig selv inden for de udstukne rammer. Men selv om Lise har valgt giftermålet med Konrad, både følelsesmæssigt og rationelt, lever hun uegentligt i ægteskabet, hvor hun lader andre (Konrad) bestemme for sig i stedet for selv at tage ansvaret for sit eget liv på sig.

Derfor må Lise på et eller andet tidspunkt blive stillet over for et krav fra tilværelsen om, at hun må træde ind som subjekt i sit liv. Og det er netop, hvad der sker i mødet med fåretyven. Det skæbnebestemte ligger i, at indre kræfter i Lise driver hende frem mod mødet på en måde, som gør det umuligt for hende at undvige. De kræfter, der tilskynder hende, er stærkere end de kræfter, der holder hende tilbage (kvisten og grenen).

På hjemturen fra fårefolden prøver hun for første gang at være helt alene. Hun fornemmer beruset, at landskabet omkring hende er fuld af forjættelse, og denne oplevelse giver hende en ny selvbevidsthed og en følelse af, at hun ejer hele verden, landskabet og svaleme: »For de var hans, og han var hendes.« Fra den fuldstændige underkastelse svinger hun over til en ekstrem selv-overvurdering, der ikke rummer nogen adækvat vurdering af hendes egen placering i forhold til omverdenen.

Lise begår i realiteten hybris ved at sætte sig op over verdens skaber og alle verdens skabninger, og hun må derfor nødvendigvis blive ramt af nemesis. Hun leger med tanken om for Konrad at »være forsvundet fra Jordens Overflade« og driver legen ud sin yderste konsekvens: »I et eneste kort Øjeblik, inden hun raabte hans Navn til ham, vilde han klart forstaa, hvilket Øde, hvilket frygteligt, forladt Sted hele Verdensrummet ville være, naar hun ikke var i det.« Et øjeblik efter bliver legen blodig alvor. Hun bliver væk for Konrad på en måde, som ikke tillader hende at finde tilbage igen.

I mødet med fåretyven bliver hun konfronteret med sider af tilværelsen og af sig selv, som hun ikke har forestillet sig i sin vildeste fantasi. Hun ser den ubodelige ensomhed og mærker den gru, der følger med. Ringen fungerer som symbol på ægteskabet med dets trygge verden, men den kraft, som er indeholdt i ægteskabet er ikke kraftig nok til at mane fåretyven og den erkendelse, som han udløser, bort. Han lukker hendes øjne op for smertelige existensvilkår i den verden, der findes uden for gårdens lukkede firkant, og for sjælelige dyb-

der i hende selv, som ægteskabet med Konrad ikke har været i stand til at rumme.

Den nye smertelige viden, Lise har fået, kan ikke tilintetgøres. Hun må tage den med sig som et vilkår i sin tilværelse. Hvis hun fortsat skal kunne leve i forholdet til Konrad, må hun tage sin tilflugt til løggen og over for ham fornægte sin nye erkendelse, som hun må bære alene. Konsekvenserne går op for Lise i fuldt omfang, da Konrad på hjemturen spørger, hvad der er i vejen. Hun hører sin egen stemme sige, at hun har tabt sin vielsesring. Hun bliver fremmedgjort over for sig selv og splittet mellem den tryghed, Konrad repræsenterer, og den intense erotiske oplevelse, som fåretyven har givet hende, og som er forbundet med en ny eksistentiel utryghed, Lise må leve med i al fremtid.

Da Lise træder ind i ægteskabet med Konrad, føler hun sig fri, fordi hun fra det tidspunkt ikke længere kan tænkes at have nogen hemmeligheder for sin mand. Denne paradoksale formulering dækker over en opfattelse i retning af, at den totale hengivelse frigør følelsesmæssige kræfter. Men det skæbnesvangre møde dementerer dette begreb om friheden til fordel for et mere nuanceret frihedsbegreb, som lader den enkelte stå alene med ansvaret for sine valg og beslutninger på godt og ondt.

Både Lise og fåretyven bevæger sig i deres møde på kanten af døden. Hun ser sig selv med hans øjne som en hvidklædt skikkelse, der nærmer sig, og som kunne være døden. Han peger med knivbladets spids mod hendes strube på en måde, som ikke efterlader tvivl om, at han i yderste nødstilfælde vil dræbe. Men det er netop dødens nærhed, der giver deres møde dets intensitet. Eros vinder i styrke ved at blive ledsaget af Thanatos.

Oplevelsens universelle karakter, der transcenderer de normale former for oplevelse og erkendelse, understreges i beskrivelsen af tid og sted. Mødet med fåretyven foregår ordløst, pantomimisk, og det opleves som tidløst af de implicerede: »For de to Optrædende i Pantomimen var det tidløst, efter Klokkeslet tog det 4 Minutter.« Stedet for mødet beskrives som en helligdom, et sakralt sted.

Lise drives ud over sine egne indre grænser og ud over de ydre grænser, som ægteskabet med Konrad sætter for hende. I mødet med fåretyven konfronteres hun med sider af tilværelsen og af sig selv, som hun ikke før har oplevet, og hvis existens hun ikke har kendt til. Heri ligger hendes skæbnebestemmelse. Det er ikke metafysiske kræfter fra en transcendent verden, der griber determinerende ind, men kræfter, der ligger i hendes egen psyke, som driver hende frem mod det skæbnesvangre møde. Kun i kraft af at være en psykologisk fortælling bliver den blixenske historie en skæbnefortælling (Mylius, s. 127).

At Lises møde med fåretyven er skæbnebestemt udelukker ikke, at hun

samtidig står i en valgsituation. Hun reagerer på skæbnens udfordring, dels ved at tilbyde fåretyven sin vielsesring på en måde, som markerer, at hun sætter sit ægteskab som indsats, dels ved bevidst at lyve for Konrad og bevare mødet som en hemmelighed. Hendes liv tager en anden retning, end hun havde forestillet sig, men gennem oplevelsen med fåretyven danner hun sin egen uafhængige personlighed, og hun vælger at forvalte sin skæbne sådan, som hun gør.

7. Lises syndefald

– »Ringen« læst som kristen syndefaldsmyte

Et paradys på jorden. Sådan skildrer fortællingen ægteskabet mellem Konrad og Lise – i udgangspunktet. Den paradisiske tilstand er kendetegnet ved leg og gækkeri, fortryllelse og henrykkelse, en lykke »over al beskrivelse« og en oprindelig uskyld, hvor Lise ikke alene ingen hemmeligheder har for sin mand, men hvor hun end ikke kan *tænkes* at have hemmeligheder.

Men Lises paradisiske tilstand får ikke lov til at forblive uantastet. Som i den bibelske syndefaldsmyte præsenteres vi for et trekant-drama med deltagelse af kvinden, manden og fristeren. Allerede inden Lise møder fåretyven, får vi et fingerpeg om hans identitet på symbolplanet, idet Konrad kalder ham for »Stakkels Djævel«. I forlængelse af de middelalder-teologiske tankegange, der også præger fortællingen andre steder, kan man ikke ustraffet nævne djævelen ved navn, uden at han viser sig. Derfor virker det logisk og konsekvent, at fristeren dukker op, kort efter at Konrad – uden selv at vide det – har manet ham frem.

I det jordiske paradys, hvor Konrad og Lise lever, fungerer Konrad i realiteten som Vorherre, den der styrer og hersker uindskrænket – eller i hvert fald som Vorherres stedfortræder på jorden. Han betegnes som »Herren« og kobles tæt sammen med »Hyrden« i vendingen »Herren og Hyrden«, hvor hyrden kan tolkes som udtryk for Vorherre, der ofte i den kristne mytologi fremtræder som hyrde for menneskeheden eller menigheden, ligesom Kristus ofte fremstilles som offerlam med Abrahams ofring af Isak som antetype i Det gamle Testamente. I denne allegoriserende tolkning bliver fåretyven og hans trussel om at bryde ind i Konrads fårefold til djævelen, der truer med at bryde ind i paradiset for dels at destruere skabelsens orden, dels at udfordre Vorherres uindskrænkede herredømme.

Også beskrivelsen af Lises forhold til Konrad rummer allusioner til Biblens fremstilling af Vorherre. Lise går hjemad »som han har befalet hende« med den begrundelse, at »hun vilde være ham lydige i alting«. Hun kan ikke have

hemmeligheder for ham. Og som fristeren viser sig for Eva, da hun bevæger sig bort fra Herrens åsyn, så viser fristeren sig for Lise, straks efter at hun er uden for Konrads synsvidde. Lise er ulydig mod Konrads bud, idet hun viger bort fra stien og begiver sig ad forbudne veje ind i skoven, ligesom Eva var ulydig mod Herrens bud, da hun spiste af æblet fra Kundskabens Træ. Dybt inde i skoven, hvor Herrens lys ikke kan trænge ind, holder de mørke djævelske kræfter til. Her er det, at Lise møder fristeren.

Fåretyven fremstilles som en frygtelig mørkets figur, dækket af snavs og blod, mens Lise møder ham som en hvidklædt skikkelse. Hendes uskyldshvide farve understreges tidligt i fortællingen, idet hun bærer »en hvid, klar kjole.« De »Lette hvide Lammeskyer« antyder, at der endnu ikke er nogen fare på færde. Derimod har hun ladet »sin lille hvide hund, Bijou, blive hjemme«, hvad vi måske kan tolke som en antydning af, at hun er mindre beskyttet, da hun bevæger sig ind i skoven for anden gang, end da hun første gang har Bijou med.

Vi ser igen Lise i hendes hvidklædte skikkelse i den afgørende situation, hvor hun forsøger at mane djævelen væk ved hjælp af ringen med »samme høje, alvorsfulde Myndighed som Præstens, der med et helligt Symbol bortmaner en ond Aand og nedstøder den fra Menneskenes Verden, til Mørket.« Denne beskrivelse minder om Lucifers fald og nedstødelse til helvede i de apokryfe skrifter. Men djævlemaningen mislykkes. Fristeren er let at mane frem, men sværere at mane i jorden igen.

I stedet fortsætter fristeren med at binde Lise til sig. Det første skridt er hans berøring med fingerspidserne af hendes fingerspidser – i en parallel til Michelangelos gengivelse af skabelses-beretningen i Det sextinske Kapel. Og derefter fuldbyrdes syndefaldet i den seksuelle forening, der uigenkaldeligt tager hendes dyd, ikke blot i snæver sexuel forstand, men også i en mere vidtgående moralsk betydning. Så snart fristeren har gennemført sit forehavende, udsletter han sig og forsvinder, og Lise er fri igen. Men hun er mærket én gang for alle.

Lise gentager Evas synd og udsættes derfor også for Evas fald. Hun gennemgår menneskeheden syndefald, sådan som det opfattes i den kristne mytologi, og vier sig på samme måde til »hele Verdens Synd og Sorg«. Men det er ikke kun synden: seksualiteten og kropsligheden, der kommer ind i verden. Løgnen og hemmeligheden dukker op i samme åndedrag, da Lise på Konrads spørgsmål, om hun kan tænke sig, hvor hun kan have tabt ringen, svarer: »Nej, det kan jeg sletikke tænke mig.« Også her fungerer Eva som antetype for Lise med sit forsøg på at skjule sig og sin løgn for Herren.

Syndefaldet og uddrivelsen af paradiset betyder, at Lise må erkende de nye hårde vilkår, ikke mindst den fuldkomne forladthed, der henviser Lise til selv

at tage hånd om sin tilværelse uden sikkerhedsnet. Det er denne erkendelse, hun formulerer i tanken »Alt er forbi«. Syndefaldet er universelt i sin karakter, men faldet finder samtidig sted også på et andet plan, hvor Lise bryder det troskabsløfte, hun har givet Konrad foran altret en uges tid i forvejen. I forholdet mellem Adam, Eva og fristeren udspilles det første erotiske trekantdrama i den kristne mytologi, og den bibelske trekant fungerer som antetypisk baggrund for det tilsvarende trekantdrama mellem Konrad, Lise og fåretyven.

I det kirkelige ægteskab (som ifølge den katolske tro har sakramental-karakter) giver Gud sin sanktion til Konrads og Lises forening, som udtrykkes symbolsk i vielsesringen. Idet hun tager den af for at tilbyde den til fåretyven, begår hun konkret ægteskabsbrud, og langt alvorligere: Hun forsynder sig mod det guddommeligt indstiftede ægteskab: »hvad Gud har sammenføjet skal Mennesker ikke adskille.«

I samme øjeblik Lise trækker ringen af fingeren, falder hendes forsvar med lommetørklædet, hun taber på jorden. Samtidig mister ringen sin magiske kraft, og hun bliver ude af stand til at mane fristeren bort. Hvad fåretyven ønsker, er ikke ringen (ægteskabet), men Lises krop og seksualitet, symbolsk udtryk i lommetørklædet (hendes hymen) – og fåretyven får præcis det, han ønsker.

Fortællingen trækker på guldalder-konstruktionen: paradise / paradise lost / paradise regained. Hos Milton er der en vished om, at mennesket vil vende tilbage til paradiset. Fra romantikken afløses visheden af en eksistentiel usikkerhed og længsel. Fra naturalismen går tvivlen – som hos Blixen – over i en vished om det umulige i at vende tilbage, samtidig med at erindringen om det paradisiske og den dybe uvejsomme længsel stadig eksisterer. Også i sammenkoblingen af barndom og paradiset placerer »Ringens« sig i en lang tradition, hvor barndommens tabte uskyldstilstand sidestilles med den paradisiske oprindelige uskyld forud for syndefaldet. Oplevelsen af det dobbelte tab virker ind på fortællingens grundtone.

Analyserne og deres metoder

Andre metoder end dem, der er benyttet her, kan bringes i anvendelse og føre til gode resultater. En *dekonstruktiv* analyse vil koncentrere sig om brudfladerne i teksten. Fortællingen starter med at opbygge et totalt univers, både på makroplanet (i samfundet) og på mikroplanet (i familien). Derefter nedbrydes dette univers systematisk, og en række brudflader viser sig. Fortællingen ender med en åben slutning, som ikke tillader nogen syntese af de forskellige betydningsplaner.

En *biografisk* orienteret analyse vil på sin side opsøge problemstillinger i Blixens liv, som kan siges at blive transformeret i de litterære værker og her specielt »Ringene«. Blixens bestræbelser på at etablere sig som kvindelig forfatter i en mandsdomineret (litterær) verden er den personlige drivkraft bag problemstillingen i »Ringene«: kvindens frigørelse fra mandens dominans i ægteskabet og hendes intuitive, bevidsthedsmæssige og erotiske overlegenhed i forhold til manden.

Blixens afrikanske farm kan opfattes som hendes forsøg på at realisere de feudale værdier, der er blevet hjemløse i den industrialiserede verden i Europa, i et hierarkisk samfund, hvor herrer stadig er herrer, og tjenere stadig er tjenere, og hvor modstykket til den ædle herre, der bekymrer sig om sine undersåtter, er de lydige undergivne. Derfor må hendes exodus, hendes uddrivelse fra Afrika opleves som et eksistentielt nederlag. »Ringene« henlægges til en historisk periode, der udviklingsmæssigt på mange måder svarer til det østafrikanske samfunds udviklingsniveau. Her som andre steder må Blixen erkende, at den samfundsmæssige udvikling definitivt har destrueret hendes drøm. Hun og Lise må leve med hver deres smertelige erkendelse af værdiernes forfald.

»Ringene« kan på tilsvarende måde analyseres i andre kontekster, end det er gjort her. *Skæbne-Anekdoter* indbyder til en analyse af *skæbne*-begrebet i »Ringene« i relation til de andre fortællinger i samlingen eller bredere inden for hele *forfatterskabets* ramme – som mange forskere allerede har gjort det. Der kan afdækkes *tema*-fællesskab med andre værker og andre forfattere. Fortællingen kan anskues i *genre*- eller *periode*-sammenhæng. Eller den kan vurderes *receptions*-æstetisk. Og så fremdeles.

Texten har i Blixen-forskningen i ekstremt ringe grad været styrende for analyser og tolkninger af forfatterskabet (i modsætning til den første ledetråd der blev opstillet i indledningsafsnittet). Myten om Karen Blixen har i vid udstrækning skygget for hendes litterære værker med det resultat, at interessen fortrinsvis har samlet sig om hendes person og kun i mindre grad om hendes værker. Derfor er antallet af analyser meget sparsomt (se litteraturlisten hos Glienke). For »Ringene«s vedkommende indskrænker analyserne sig i realiteten til én enkelt, og derudover findes strøet større eller mindre bemærkninger om fortællingen rundt om i biografier, monografier og tematiske fremstillinger.

Hans Alstrup Petersens nærlæsning og tolkning af »Ringene« i »Ægteskabet mellem himmel og helvede. En læsning af Karen Blixens fortælling *Ringene*»⁹ er på mange måder god og tilfredsstillende, selv om der er mange aspekter, Alstrup ikke kommer ind på. Undertiden bevæger analysen sig dog rigeligt langt fra teksten. F.ex. når Alstrup betegner Lises og Konrads giftermål som et ægteskab mellem høj og lav. Når Lises familie betegnes som rigere end

Konrads, skal »rigere« opfattes i forhold til »mindre rig«, ikke »fattig«, og modsætningen som en forskel mellem høj- og lavadelig. En rigtig forståelse af modsætningen er vigtig for vurderingen af samfunds-opfattelsen i fortællingen. Alstrups opfattelse kan ikke begrundes i teksten og må derfor betragtes som en fejlfortolkning (den anden ledetråd).

Langbaum skriver i sin Blixen-bog som konklusion på en kort omtale af »Ringens«, at Lises hemmelighed, d.v.s. mødet med fåretyven, betyder en *fuldbyrdelse* af hendes ægteskab.¹⁰ Denne tolkning er efter min opfattelse uholdbar og uden bund i fortællingen. Tværtimod bliver det flere steder understreget, at alt er forandret, alt er forbi, og fortællingen ender med, at Lise lyver for Konrad, overlagt og vel vidende, at mødet med fåretyven har ændret hendes tilværelse og deres forhold *katastrofalt*. Deres forhold bliver ikke fuldbyrdet, men spaltet og ødelagt.

Langbaums tolkning kan ikke begrundes, men tværtimod afkræftes med henvisning til fortællingen. Hvis vi skal drage metodiske og teoretiske konsekvenser, betyder det, at vi i en betydnings- og menings-analyse af teksten kan skelne mellem rigtige og forkerte læsninger. I hvert fald i nogle tilfælde. I andre situationer kan divergerende, måske endda modstridende tolkninger trives ved siden af hinanden, fordi begge (eller alle) kan belægge deres tolkninger med henvisninger til teksten.

Det er ikke nok at gennemføre en analyse at teksten i dens (relative) totalitet ved at henvise til enkelte elementer rundt om i teksten. Dertil kræves en gennemgående tolkning. Eller som det blev formuleret i den tredje ledetråd: analysen må kunne gøre rede for tekstens struktur og alle signifikante elementer i teksten. Det kan diskuteres, hvilke elementer i en tekst, der er signifikante, og på hvilken måde. Forskellige metoder kendetegnes bl.a. ved deres divergerende syn på, hvad der er betydningsfuldt i teksten.

Hver af de syv analyser af »Ringens« er i stand til at opfatte *grundstrukturen*. De tre afgørende *tolkningspunkter*: determinations-, kulminations- og konklusions-punktet bliver på forskellig vis fremhævet i teksten – og de bliver opfanget i analyserne. Men det er karakteristisk, at de syv forskellige analyser giver stærkt divergerende tolkninger af betydningsindholdet i de tre tolkningspunkter. Ringens, der er fortællingens centrale symbol, tolkes i alle analyserne som udtryk for foreningen mellem mand og kvinde, men sat ind i forskellige kontekster trækkes betydningen i forskellige retninger. Derimod svinger det stærkt, hvilke symboler de enkelte analyser ellers er i stand til at fortolke ud fra hver deres indfaldsvinkel.

For at kunne tolke betydningsindholdet i »Ringens« er det nødvendigt at have kendskab til de mulige kontekster, der kan have betydning for forståelsen. Eller som det bliver formuleret mere generelt i den fjerde ledetråd: teksten må

analyseres og tolkes i sine kontekster. De syv analyser og deres resultater virker som begrundelse for, at netop de syv kontekster, som de arbejder med, er relevante (den femte ledetråd). Med andre ord: det er de praktiske resultater i analysen, der virker som bevis på metodens kvalitet (forudsat at analysen udnytter metodens kapacitet). Derimod vil det næppe give de store resultater at se »Ringens« i lyset af indisk mystik eller analysere fortællingen som indlæg i den aktuelle samfundsdebat i 1950'erne – for at tage et par indlysende negative eksempler.

Derimod kan det ikke udelukkes, at andre metodiske tilgange vil kunne åbne for nye tolkninger. En mulig dekonstruktiv tilgang og en biografisk indfaldsvinkel antydes ovenfor. Det er denne principielt åbne opfattelse, der formuleres i sjette og syvende ledetråd. Textens polyfoni udelukker, at vi kan nå frem til nogen udtømmende eller definitiv analyse. Tværtimod må vi fastholde en principiel åbenhed for, at nye aspekter kan opdages i lyset af endnu ikke benyttede tilgange.

Ud over de centrale steder i teksten, som alle analyse-metoderne må være i stand til at opfatte og fortolke, vil der være betydnings-elementer, som kun enkelte af metoderne, evt. en enkelt metode alene, kan gøre rede for. Det skyldes, at hver enkelt metode stiller spørgsmål til teksten på sin karakteristiske måde ud fra sin specifikke kontekst og sit specifikke værdigrundlag. Og: som man spørger, så får man svar!

De enkelte metoders specifikke resultater i de respektive analyser af »Ringens« viser, at det ikke er muligt at reducere dem til én metode og én analyse (som det formuleres i ottende og niende ledetråd). Netop kun ved at bringe en flerhed af analyse-metoder i anvendelse bliver det muligt at trække så mange betydningsaspekter frem, som det er sket i de syv analyser af »Ringens«. Hvis vi skulle forestille os én metode, der kunne forene de specifikke fortrin fra de forskellige analyser, hvad skulle det så være for en metode? Hver af metoderne kan komme bag om de andre metoder og etablere sig som den mest basale – men kun på de teoretiske og værdimæssige præmisser, som den pågældende metode går ud fra.

F.eks. har den psykoanalytiske metode sit klare fortrin i analysen af de fiktive personers psykiske konstitution og i analysen af teksten som en form for psykisk struktur. Men det turde være indlysende, at den ikke kan give en analyse af de samfundsmæssige træk, som også finder vej ind i det litterære værk og præger dets opbygning, eller opnå alle de resultater, som andre af de anvendte metoder kommer frem til.

Derimod kan metoderne i mange tilfælde samarbejde. Når »skæbnen« i fortællingen fortolkes som kræfter i Lises psyke, der driver hende, er det nærliggende at kombinere skæbne-opfattelsen med psykoanalysen. Tilsvarende kan

Lises fald tolkes inden for rammerne af en kristen tilværelses-forståelse, men samtidig opfattes som eksempel på faldets arketype i psykoanalytisk forstand. Eros og Thanatos er de græske guder for (kropslig) kærlighed og død, mens de i psykoanalysen tolkes som udtryk for seksualdrift og dødsdrift.

En del af metoderne kan kombineres, uden at der behøver at opstå brudflader. En marxistisk og en feministisk metode koncentrerer sig om hvert sit samfundsmæssige aspekt: klasseundertrykkelsen og kønsundertrykkelsen. En psykoanalytisk metode kan – i hvert fald hvis der er tale om historisk og samfundsmæssigt orienterede retninger i psykoanalysen – kombineres med marxistisk-feministiske opfattelser. I nogle tilfælde suppleres disse metoder med semiologiske tilgange, f.ex. i analyser af folkeeventyret (Bengt Holbek). De fleste konkrete textanalyser vil i praksis benytte kombinationer af forskellige metoder i varierende blandingsforhold.

Tilbage bliver spørgsmålet, om forskellige metoder, der udspringer af modstridende tilværelses-forståelser, kan fungere ved siden af hinanden i tolkningen af den samme tekst? Kan Blixen på én gang gestalte et kristent univers, en skæbneopfattelse, et jungiansk dybdepsykologisk syn på personligheden, en marxistisk samfundsforståelse og folkeeventyrets dæmoni? Og gøre det, uden at fortællingen splintres i stumper og stykker?

Sideløbende tolkninger af den art udelukker Eigil Nyborg og Søren Baggesen i deres klassiske polemik omkring »Den lille Havfrue«, hvor Baggesen argumenterer for, at eventyret handler om sjælens udødelighed og den lille havfrues vej til frelse, og ikke om havfruens individuationsproces, sådan som Nyborg opfatter det. Uden i øvrigt at tage stilling til de konkrete analyser vil jeg på baggrund af Blixen-analysen hævde muligheden for, at begge tilgange kan begrundes i eventyret.

Problemstillingen er næsten analog i »Ringene«. Det vil være plat umuligt på et teoretisk plan at forene en kristen, en ontologisk og en marxistisk opfattelse, fordi de strider helt grundlæggende mod hinanden, modsiger og dementer hinanden. Alligevel må alle tre analyser – og de øvrige fire og de mulige to eller endnu flere – opretholdes, fordi der er planer og elementer i teksten, der kun kan opfattes og tolkes i lyset af hver enkelt metode eller kontekst. Det er denne opfattelse, der kommer til udtryk i den tiende ledetråd: at forskellige metoder kan fremhæve forskellige, undertiden modstridende betydninger i teksten, og at de modstridende betydninger må fastholdes uden forsøg på teoretisk reduktion.

Hvis vi ikke skal ende i rent impressionistiske læsninger af litteraturen, må vi holde os åbne for i princippet alle og i praksis flest mulige betydninger i teksten. Det kræver et omfattende begrebs-apparat og en bred viden om de mulige kontekster, litterære tekster kan tænkes at indgå i. Men der er ingen vej udenom.

Vi må, som det formuleres i den elynte ledetråd, være i stand til at læse og tolke pluralistisk.

Ekklusive metoder, der kun arbejder med én dimension i teksten, vil komme til at udskille elementer i analysen af teksten, fordi de afviser at benytte sig af andre metodiske tilgange, som det er nødvendig at bruge for at opfatte flest mulige af tekstens signaler. Kun en *inklusiv metode*, der fastholder en åbenhed i forhold til teksten og en mangfoldighed af metoder og kontekster (undertiden i deres modsigelsesfuldhed), kan nå frem til en mere omfattende flerdimensionel forståelse af teksten.

Noter

1. In *Kritik* 12, 1969.
2. Loc.cit., p. 86.
3. Jørgen Holmgaard: »Pandora's Box Revisited. Vendinger i 70'ernes og 80'ernes litteraturvidenskab«, in *K&K* 56-66 (1989), p. 133.
4. Loc.cit., p. 150.
5. Jørgen Dines Johansen: »Fortvivlelse eller agtelse. Nogle tendenser og problemer i den aktuelle litteraturvidenskab«, in *K&K* 65-66 (1989), p. 119.
6. In *Edda* 3, 1991.
7. Robert Langbaum: *Mulm, stråler og latter. En studie i Karen Blixens forfatterskab*, Kbh. 1964, p. 298.
8. Antti Aarne and Stith Thompson: *The Types of the Folktale*, Helsinki 1973 (1961), nr. 333.
9. In *Religionsvidenskabeligt tidsskrift*, 12, 1988, pp. 39-62.
10. Langbaum op.cit. p. 298.

Litteratur

- Antti Aarne and Stith Thompson: *The Types of the Folktale*, (1961), Helsinki 1973.
- Søren Baggesen: »Individuation eller frelse?«, *Kritik* 1, 1967.
- Pil Dahlerup: *Dekonstruktion. 90'ernes litteraturteori*, Kbh. 1991.
- Umberto Eco: »Intentio Lectoris: The State of the Art«, *The Limits of Inter-pretation*.
Bloomington and Indianapolis 1990.
- Charlotte Engberg: »Læsning på læsning. Shoshana Felman og tekstanalysen«, *Kritik* 79/80, 1987.
- Hans Hauge: »Dekonstruktion i Danmark«, *Kritik* 90-91, 1990.
- Bengt Holbek: »Metode«, *Tolkning af trylleeventyr*, Kbh. 1989.
- Jørgen Holmgaard: »Pandoras Box Revisited. Vendinger i 70'ernes og 80'ernes litteraturvidenskab«, *K&K*, 65-66.
- Jørgen Dines Johansen: »Fortvivlelse eller agtelse. Nogle tendenser og problemer i den

- aktuelle litteraturvidenskab«, *K&K*, 65-66, 1989.
- Jørgen Dines Johansen: »Litteraturforskningens etos«, *Edda* 3, 1991.
- Eigil Nyborg: »Den lille havfrue«, *Den indre linie i H. C. Andersens eventyr. En psykologisk studie*, Kbh. 1962.
- Michel Olsen og Gunvor Kelstrup (red.): *Værk og læser. En antologi om receptions-forskning*, Kbh. 1981.
- Søren Schou: »Krible-krable-skolen og den røde tråd. Om skizofrenien i dagens litteraturforskning«, *Kritik* 82, 1987 (reaktioner i *Kritik* 86).
- Raman Selden: *A Readers Guide to Contemporary Literary Theory*, Brighton 1985.
- Leif Søndergaard Andersen (red.): *Marxistisk litteraturteori*, Kbh. 1973.
- Jørn Vosmar: »Værkets verden, værkets holdning«, *Kritik* 12, 1969.

Litteratur om Karen Blixen, specielt »Ringen«

- Susan Hardy Aiken: *Isak Dinesen and the Engendering of the Narrative*, Chicago 1990.
- Bernhard Glienke: *Fatale Präzedenz. Karen Blixens Mythologie*, Neumünster 1986.
- Aage Henriksen: *Det guddommelige barn og andre essays om Karen Blixen*, Kbh. 1965.
- Marianne Juhl og Bo Hakon Jørgensen: *Dianas hævn. To spor i Karen Blixens forfatterskab*, Odense 1981.
- Robert Langbaum: *Mulm, stråler og latter. En studie i Karen Blixens forfatterskab*, da. 1964.
- Johan de Mylius: »Fortællingens veje – eet rids af Karen Blixens æstetik«, *Litteratur-billeder*, Odense 1988.
- Hans Alstrup Petersen: »Ægteskabet mellem himmel og helvede. En læsning af Karen Blixens fortælling *Ringen*«, *Religionsvidenskabeligt tidsskrift* 12, 1988.
- Vibeke Schrøder: *Selvrealisation og selvfortolkning i Karen Blixens forfatterskab*, Kbh. 1979.
- Sara Stambaugh: *The Witch and the Goddess in the Stories of Isak Dinesen. A feminist Reading*, Ann Arbor/London 1988.

Artiklen udspringer af undervisning i litterær metode og analyse ved Odense Universitet 1990-91. Jeg vil gerne sige tak til alle de studerende, der skrev opgaver om Karen Blixens »Ringen«, som jeg har trukket på.